

NOORWEGEN - ZWEDEN - FINLAND - DENMARKEN - IJSLAND - BALTISCHE STATEN

NORDIC

HET NOORD-EUROPA MAGAZINE

Kwartaalmagazine 17e jaargang nummer 1 - Voorjaar 2009 - Maart / April / Mei - Adviesprijs losse nummers €5,25

INS & OUTS
TALLINN

BORNHOLM,
de verborgen schat
van de Oostzee

In KUOPIO is het
ijs voor iedereen

Het ijs van IJSLAND

FINSE geschiedenis
in ZWEDEN

NOORWEGEN

Het betere boerenleven

EN VERDER: FRANKA EN RINIE VAN DER PLUIJM IN HOVET, NOORWEGEN
VARIA: ÅRE EN ÖSTERSUND DROMEN VAN DE OLYMPISCHE WINTERSPELEN
BOEKEN: WINDVLINDERS - POEZIE VAN DE FAERGER

8 710966 057391

Sporen zeventiende-eeuwse immigranten
tot op de dag van vandaag zichtbaar

Finse geschiedenis op de grens van Noorwegen en Zweden

In de Noors-Zweedse grensregio, even ten noorden van Oslo, heeft zich in de loop van de zeventiende eeuw een flink aantal Finse landbouwers gevestigd. Zij werden gedreven door de economische omstandigheden en kozen uiteindelijk de uitgestrekte en onbewoonde heuvels om zich te vestigen. Zij brachten hun eigen taal, landbouwtechniek, gerechten en cultuur met zich mee. Anno 2009 is deze groep Finnen 'opgegaan' in de Zweedse bevolking. Maar de sporen van hun aanwezigheid zijn nog op talrijke manieren merkbaar in het gebied dat nu door cultuurhistorici Finnskogen wordt genoemd. De '*Finnkultur*' nader verklaard.

TEKST PAUL VAN BODENGRAVEN FOTOGRAFIE MARCO BARTEN & PAUL VAN BODENGRAVEN

Het meer waarlangs een stuk van de 7-torpsleden loopt

!ACHTERGRONDEN

Veel van de Finse overblijfselen liggen afgelegen en zijn alleen te voet bereikbaar

Entree van de halfrondergrondse holwoning Valli

Je kunt de regio niet missen

De vervallen voormalige Finse woning Kissalamp langs de 7-torpsleden

Behalve bossen is er in de Finnskogen ook veel veen te vinden

Finse spekpannenkoeken staan nog steeds op het menu

Een van de weinige trekkershutten langs de Finnskogleden, het langeafstandspad

Met de huidige bevolkingsaantallen valt het nauwelijks voor te stellen, maar het gebied dat we nu westelijk Finland noemen, was aan het eind van de middeleeuwen relatief dichtbevolkt. Zo dichtbevolkt dat leden van Finse en Slavische stammen, die zich hier hadden gevestigd, genoodzaakt waren in westelijke richting te verhuizen. Hun specifieke landbouwtechniek, volgens het *Slash & Burn*-principe, bracht met zich mee dat ze voortdurend op zoek waren naar nieuwe gronden. En zo trokken men steeds verder westwaarts. In de zestiende eeuw werden er bovendien diverse bloederige oorlogen uitgevochten tussen Rusland en Zweden, vaak ten koste van vele levens onder de onbewapende boeren. Ook dat droeg eraan bij dat de boeren een veiliger bestaan zochten in de bosrijke, westelijke regionen van het Zweedse rijk. En zo kwam een migratie op gang van duizenden Finse landbouwers die zich vanaf het eind van de zestiende eeuw steeds verder westwaarts ontwikkelde.

Bos van de Finnen

De Finse boeren die hun heil westwaarts zochten, vestigden zich rond 1580 al in Gästrikland, het gebied ten noorden van Stockholm. In eerste instantie werden ze met open armen ontvangen, kregen ze toestemming om hun bedrijven te vestigen en kregen ze eigen stukken grond toegewezen. Voorwaarde was wel dat zij hun landbouwtechniek niet te dicht bij de al gevestigde Zweedse boeren toepasten. Al snel waren grote delen van het land in particuliere handen gekomen en noodgedwongen trokken nieuwe immigranten verder westwaarts, richting Dalarna en zelfs tot in Värmland. Omdat zij vanwege hun eigen landbouwtechniek zich altijd in het bos vestigden, werden zij al snel 'bosfinnen'

genoemd. De benaming Finnskogen is daar ook direct van afgeleid: *Skog* = bos. Ofwel: bos van de Finnen.

Nieuwe tijden

De opkomst van de mijnindustrie vanaf circa 1650 veranderde het leven van de Finse bos/landbouwers ingrijpend. Allerlei restricties werden hen opgelegd en in sommige regio's werd de *Slash & Burn*-techniek zelfs helemaal verboden. Ook de gastvrijheid werd minder; de Finnen werden in toenemende mate beschouwd als een groep ongewenste immigranten. Noodgedwongen trokken de Finnen verder om uiteindelijk hun bestemming te vinden in de onherbergzame heuvels rond de grens tussen Noorwegen en Zweden. Hier is ook wel naar grondstoffen gezocht, maar op veel kleinere schaal dan bijvoorbeeld in de provincie Dalarna. Mede daardoor konden de Finnen in relatieve rust hun eigen

lijke Finse huizen te bewonderen. Die huisjes, meestal erg klein, zijn ter plaatse afgebroken en in de *hembygsgård* weer opgebouwd en liefdevol gerestaureerd. Andere typisch Finse boerenbedrijven zijn gerestaureerd en trekken bezoekers die het verhaal van de Finse geschiedenis in Zweden willen horen. Maar er zijn ook genoeg andere voormalige woningen te vinden die een minder gunstig lot hebben getroffen. Vervallen, ingestort en overwoekerd staan ze te wachten tot de natuur definitief de overhand krijgt en hun bestaan volledig aan het oog heeft onttrokken.

Zeven Finse dorpen

Wie een indruk wil krijgen van de verschillende manieren waarop de Finnen hebben gewoond, moet eigenlijk de *7-torps-leden* (de zeven dorpen-wandeling) lopen. Het is een met oranje verf gemarkeerde wandeling van acht kilo-

**'Vervallen, ingestort en overwoekerd
staan ze te wachten tot de natuur
definitief de overhand krijgt'**

landbouwtechniek blijven toepassen. Pas aan het einde van de negentiende eeuw werden ook zij ingehaald door modernere en meer efficiënte landbouwmethoden. Veel grondeigenaren verkochten hun bezit voor een appel en een ei aan commerciële bosbouwers.

Finse huizen

Veel nazaten van de Finse immigranten zijn lange tijd nog in, of in de directe nabijheid, van het ouderlijke huis blijven wonen. Mede daardoor is er veel van de Finse cultuur bewaard gebleven. Zo zijn in vrijwel iedere *hembygsgård* in de provincie wel een of meerdere oorspronke-

meter, even ten zuiden van Lekvattnet, vlakbij de Noorse grens. Zeven dorpen, dat wil zoveel zeggen als zeven nederzettingen waar families wonen of hebben gewoond. Je komt tijdens de wandeling langs woningen uit allerlei perioden van de Finse immigratie. Zo is er *Valli*, een van de meest gaafbewaarde voorbeelden van een halfondergrondse holwoning, uit de vroegste periode. Maar je passeert ook moderne huizen, die zijn gebouwd op de plek waar ooit de voorvaders zich hadden gevestigd. Meelijwekkend eenzame houten huizen uit het begin van de twintigste eeuw, op een plaats waar nu niemand meer wil wonen ➤

De boerderij Ritamäki en bijgebouwen, in oude luister hersteld

Een halfondergrondse holwoning uit de vroege immigratie

Slash & Burn

De specifieke landbouwtechniek die de Finnen toepasten staat bekend als de Slash & Burn-techniek: Het ene jaar werd het bos gekapt en het hout te drogen gelegd. Het jaar erop werd aan het eind van de winter het gekapte hout verbrand. Zodra de grond enigszins was afgekoeld, werd er vervolgens een specifiek soort tarwe gezaaid die goed gedijde in de as. De tarwe werd niet volledig uitgezaaid, maar in pollen. Het eerste jaar werden de pollen kort gehouden door het vee, om het jaar erop volledig uit te kunnen groeien. Aan het eind van de zomer werd de tarwe geoogst, gedroogd en verwerkt in allerlei voedingsmiddelen, als pap en brood. De doorlooptijd van hakken tot oogsten bedroeg drie tot vier jaar. Om voortdurend in hun voedselbehoeften te kunnen voorzien, bewerkten de Finnen meerdere percelen tegelijk, in verschillende fasen.

De Finnen konden met hun Slash & Burntechniek goed terecht in de onherbergzame heuvels

en die hoogst waarschijnlijk ook nooit meer door iemand gekocht zullen worden. De natuur kan er ongehinderd zijn gang gaan. Maar gelukkig is er ook Svartbacken, inmiddels uitgegroeid tot een groepje van drie goed onderhouden, typische Zweeds/Noorse huizen. Bewoond door de nazaten van Finnen? Wellicht! De route start en eindigt bij de boerderij Ritamäki, een boerderij met bijgebouwen die in oude luister is hersteld.

Packalamp. Heuvels hebben vaak de toevoeging *mäki*: Ritamäki. Maar ook in het dagelijkse leven heeft de Finse cultuur bij menigeen nog een duidelijke plaats. Het Fins als voertaal mag dan al enige decennia zijn verdwenen, veel oudere mensen hebben nog een aardige Finse woordenschat. In heel wat gezinnen komt nog met enige regelmaat Finse kost op tafel: bijvoorbeeld *Mutti*, een zoute tarwepap. Of *Nävgröt*, een deeg-

‘Eerst verwelkomd, daarna met de nek aangekeken en vervolgens geassimileerd en daardoor bijna verdwenen’

Volledig opgetrokken uit hout, fraai geconserveerd en het onderkomen van menig Finnkultur-activiteit.

Finnkultur in de 21ste eeuw

De cultuur van de Finnen heeft z'n sporen nagelaten in deze regio. Bijvoorbeeld in geografische namen; veel rivieren, heuvels, en moerassen worden nog immer aangeduid met hun Finse naam. Zo komt de toevoeging ‘lamp’ aan de naam van een klein meer rechtstreeks uit het Fins (*lampi*). Bijvoorbeeld: Garnilamp,

achtige substantie, gemaakt van tarwemeel, op smaak gebracht met speklapjes en veenbessengelei. En na een dagje buiten mag de lokale jager graag *Pyttipanna* bakken, een eenpansgerecht van aardappelstukjes met uien en spek, of een flinke spekpannenkoek wegwerken.

Conserveren

Behalve deze dagelijkse sporen wordt er ook van overheidswege van alles gedaan om de Finnkultur te behouden. Zowel in Noorwegen als in Zweden zijn musea te

De vervallen voormalige Finse woning Kissalamp langs de 7-torpsleden

Veel huizen zijn niet meer dan in elkaar gezakte resten

vinden die aandacht besteden aan de geschiedenis en cultuur van de immigranten. Daarnaast worden er allerlei activiteiten georganiseerd om de cultuur levend te houden en onder aandacht te brengen van de Zweden en Noren; in Noorwegen is er zelfs een jaarlijkse

Finnskogen-dag in de maand juli. Er is een netwerk van instanties die zich om de Finse cultuur in deze regio bekommeren en er worden zelfs universitaire cursussen Finnskultur aangeboden. Daarmee krijgt het verhaal van de 'bosfinnen' eenzelfde strekking als dat van zoveel

minderheden in evenzoveel landen. Eerst verwelkomd, daarna met de nek aangekeken en vervolgens geassimileerd en daardoor bijna verdwenen. Gelukkig is er nu het bewustzijn dat het de moeite waard is om de kennis van deze cultuur te behouden! ■

PRAKTISCHE INFORMATIE FINNSKOGEN

Ligging en bereikbaarheid

Wie zelf een glimp wil opvangen van een verleden dat nog niet eens zo heel lang achter ons ligt, doet er goed aan om zelf naar het gebied af te reizen. De regio is maar matig ontsloten met openbaar vervoer en een bus die de grens overgaat, is bijna niet te vinden. Een (huur-)auto is de beste optie om Finnskogen te verkennen. Veel van de resten van Finse nederzettingen liggen erg afgelegen.

Finnkultur

Wie meer achtergrondinformatie wil hebben, kan een bezoek brengen aan een van deze musea:

Noorwegen: Norsk Skogsfinsk museum in Grue, Finnskog, www.skogsfinsk-museum.no
Zweden: Torsby Finnkulturcentrum in Torsby, www.finnkulturcentrum.com

Wandelen

Wie de regio te voet wil verkennen, kan het langeafstandspad er doorheen volgen. De Finnskogleden slingert maar liefst 240 kilometer langs de Zweeds-Noorse grens. Het is een tocht voor de avonturier. Overnachten zal veelal in trekkershutten of in een tentje moeten gebeuren, en de winkels om onderweg proviand in te slaan, zijn erg dun gezaaid. Er is alleen een gedetailleerde routebeschrijving in het Noors beschikbaar. Deze is onder meer verkrijgbaar bij het Toeristenbureau in Torsby.

In de regio zijn ook dagwandelingen te maken. Het lokale toeristenbureau kan je wellicht adviseren. In de gids *Wandelen in Värmland* zijn drie dagwandelingen in Finnskogen opgenomen, met een gedetailleerde Nederlandse routebeschrijving, waaronder de 7-torpsleden en de Finntorps-

leden. Verkrijgbaar in de boekhandel (ISBN 9789078794040).